

ская крепь с ножевой частью, конструкция которой позволяет уменьшить силы трения, вероятность крена опускного колодца и его зависание, и, тем самым, осуществить регулирование погружения.

1. Инструкция по проектированию опускных колодцев, погружаемых в тиксотропной рубашке (СН 476-75). – М., Стройиздат, 1976. – 38с.
2. Руководство по проектированию опускных колодцев, погружаемых в тиксотропной рубашке. Харьк. ПромстройНИИпроект. – М.: Стройиздат, 1979. – 128 с.
3. СНиП 2.09.03-85. Сооружения промышленных предприятий. Госстрой СССР. – М.: ЦИТИ Госстроя СССР, 1986. – 56 с.
4. Инструкция по проектированию опускных колодцев (МСН 125-6/ММСС СССР). – М.: ЦБТИ Главспецпромстрой Минмонтажспецстрой СССР, 1966. – 47 с.
5. Руководство по расчету опускных колодцев, погружаемых в тиксотропной рубашке / Харьковский ПромстройНИИпроект, Приднепровский Промстройпроект. – Харьков - Днепрпетровск, 1969. – 57 с.
6. Байцур А.И. Опускные колодцы (проектирование и строительство). – К.: Будівельник, 1972. – 208 с.
7. Четвернин А.А. Проектирование, расчет и конструирование водопроводно-канализационных опускных сооружений. – М.: Изд-во МКХ РСФСР, 1953. – 168 с.
8. Раковицан А.П., Сафронев В.Б., Лисеев В.П. Проектирование железобетонных инженерных сооружений. – К.: Гос. изд-во литературы по строительству и архитектуре УССР. 1962. – 367 с.
9. Климов В.П., Маричев В.И., Рубинчик А.М. Строительство опускных колодцев и кессонов. – М.: Госстройиздат, 1963. – 248 с.
10. Силин К.С., Готов Н.М. Опускные колодцы. – М.: Транспорт, 1971. – 224 с.
11. Косоверов О.С. Расчет и конструирование инженерных сооружений водопроводно-канализационного хозяйства. – К.: Будівельник, 1973. – 148 с.
12. Маковский Л.В. Городские подземные транспортные сооружения. – М.: Стройиздат, 1979. – 472 с.
13. Бокий Б.В., Федоров С.А., Зимина Е.А., Тимофеев О.В. Технология и механизации строительства подземных сооружений и шахт. – М.: Недра, 1971. – 712 с.
14. Булычев Н.С., Абрамсон Х.И. Крепь вертикальных стволов шахт. – М.: Недра, 1978. – 301 с.

Получено 14.01.2002

УДК 628.34

В.О.ТЕРНОВЦЕВ, д-р техн. наук, О.В.ЗОЛЯ, канд. техн. наук
Київський національний університет будівництва і архітектури

ОЧИСТКА НИКЕЛЬВМЩУЮЩИХ СТИЧНИХ ВОД МІСЬКОЇ КАНАЛІЗАЦІЇ ФЕРОМАГНІТНИМИ РЕАГЕНТАМИ

Розглядається можливість використання феромагнітних реагентів для інтенсифікації очистки нікельвміщуючих стічних вод. Приводяться співвідношення для оцінки швидкості процесу.

Стічні води гальванічних виробництв відносяться до сильнотоксичних і потребують очистки перед скиданням в міську каналізацію. Очистка води від іонів важких металів здійснюється різними метода-

ми. Вибір методу приймається в залежності від мети подальшого використання стічних вод, вимог споживача та техніко-економічними показниками процесу.

В залежності від концентрації забруднень, стічні води гальванічних виробництв можуть бути поділені на дві групи:

1 – висококонцентровані відпрацьовані розчини;

2 – промивні води після обробки деталей в гальванічній ванні.

Стічні води першої групи – відпрацьовані розчини, з концентрацією солі важкого металу, яка вимірюється десятками або сотнями г/дм³, підлягають очищенню перед скиданням в міську каналізацію або перед повторним використанням. Методи очистки цих вод досить різноманітні, але найбільш розповсюдженим є реагентний спосіб, заснований на переводі іонів важких металів в нерозчинні сполуки, в першу чергу гідроксиди, і сепарації їх від води за допомогою сили гравітації. Ефективність очистки часто не задовольняє вимогам скидання води в каналізацію, тому стічні води цієї групи потребують додаткової очистки.

Для інтенсифікації очистки промивних вод нами проведені дослідження з використанням реагентів на основі магнетиту, отриманого з відпрацьованого травильного розчину заліза. Технологія отримання магнетиту розглянута в [1, 2].

На основі суспензії магнетиту приготовані три реагенти, до складу яких входять:

1 – магнетит та хлорне залізо (реагент №1);

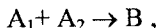
2 – магнетит та кремнієва кислота (реагент №2);

3 – магнетит та триполіфосфат натрію (реагент №3).

Магнетит виконує функцію не тільки сорбенту, але й структури з більшою щільністю, що дозволяє збільшити гідравлічну крупність. Додаткове виділення солі заліза (III), кремнієвої кислоти та триполіфосфату натрію забезпечує збільшення сорбційних можливостей реагенту.

Експериментальні дослідження проводились на реальній воді гальванічного виробництва з концентрацією нікелю 200 мг/дм³.

Розглянемо процес очистки води від нікелю за допомогою реагенту з отриманням твердої фази як односторонню хімічну реакцію, необертову, другого порядку, яка схематично може бути записана рівнянням:

де A_1 , A_2 – речовини, які вступають у взаємодію: A_1 – реагент, A_2 – сіль нікелю, B – продукт реакції.

Рівняння кінетики для реакції другого порядку:

$$-\frac{dC_1}{dt} = kC_1C_2, \quad (1)$$

де C_1, C_2 – змінні концентрації речовин A_1, A_2 , k – константа швидкості реакції, t – час.

При $t = 0$ $C_1 = C_0, C_2 = C_0, t = t_x$ $C_1 = 0, C_2 = C_x$ (реагент прореагував повністю).

Інтегрування рівняння (1) при визначених умовах для швидкості реакції дає рівняння:

$$K = \frac{1}{t(C_2^0 - C_1^0)} \cdot \ln \frac{C_1^0}{C_2^0} \cdot \frac{(C_2^0 - C_x)}{C_1^0}. \quad (2)$$

Процес очистки води від нікелю з отриманням твердої фази залежить від рН середовища, яке може бути визначено через активність іонів.

Залежність константи швидкості реакції між іонами від коефіцієнтів активності іонів в розчині визначається рівнянням Бренстеда – Бьеррума:

$$\lg k = \lg k_0 + \lg(f_1 \cdot f_2 / f_M), \quad (3)$$

де k_0 – константа швидкості реакції для не закінчено розчиненого розчину, f_1, f_2, f_M – коефіцієнти активності іонів та активного комплексу в розчині.

У випадку розведених розчинів, для іонів A_1, A_2 та активного комплексу M рівняння (3) може бути записано у вигляді:

$$\lg k = \lg k_0 + 1,018z_1 \cdot z_2 \cdot I^{1/2} (I + I^{1/2}), \quad (4)$$

де z_1, z_2 – заряди іонів A_1, A_2 , I – іонна сила розчину.

Рівняння (4) показує, що $\lg k$ лінійно залежить від іонної сили розчину, тому в даному випадку буде лінійно залежати і від рН розчину.

Визначення експериментальної константи швидкості очистки води від нікелю, яка входить в рівняння (2) та поведінку константи в залежності від рН середовища проведено експериментально. Отримані такі значення $k = f(\text{pH})$ для реагентів:

- реагент № 1: $\lg k = -0,042 \text{ pH} - 2;$ (5)

- реагент № 2: $\lg k = -0,035 \text{ pH} - 0,5;$ (6)

- реагент № 3: $\lg k = -0,21 \text{ pH} - 0,8.$ (7)

Співвідношення (5)-(7) визначені для діапазону рН = 6 – 11.

Рівняння (5), (6), (7) разом з (2) дозволяють визначити зміну концентрації солі нікелю в розчині при використанні розроблених реагентів.

На основі проведених досліджень запропонована і впроваджена у виробництво технологія очистки промивних нікельвміщуючих вод.

1. АС СССР № 1787521 от 29.05.91 опубл. 15.01.93 Бюл. №2 Способ получения ферромагнитного сорбента. Терновцев В.Е., Кушка А.Н., Забулонский И.А.

2. АС СССР № 1787527 от 29.05.91 опубл. 15.01.93 Бюл. № 2. Способ получения ферромагнитного сорбента. Кушка А.Н., Забулонский И.А., Терновцев В.Е., Сальман Х.

Отримано 14.01.2002

УДК 628.237

А.Ю.БЕЗРУК

УкркоммунНИИпрогресс, г.Харьков

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АППАРАТОВ СУХОЙ ФИЛЬТРАЦИИ ДЛЯ ОЧИСТКИ ГАЗОВЫХ ВЫБРОСОВ СИСТЕМЫ ВОДООТВЕДЕНИЯ г.ХАРЬКОВА

Изучен количественный и качественный состав газовых выбросов шахт канализационных коллекторов г.Харькова. Показана необходимость очистки выбросов от шахт, расположенных в жилых районах. Изготовлены и введены в эксплуатацию две установки на шахтах №4 (коллектор ХТЗ) и №6 (Москалевский коллектор). Описан ход работ по изучению эффективности очистки газовых выбросов на различных сорбентах.

В условиях эксплуатации канализационной сети в надводной части канализационных коллекторов скапливаются выделяющиеся из стоков пары воды и вредные газы, которые под действием тяги через вентиляционные трубы поступают в атмосферу. Как показали исследования, основными газами, образующимися при транспортировке сточных вод, являются сероводород, аммиак и меркаптаны.

Источниками загрязнения атмосферы на наружной канализационной сети являются в основном шахты коллекторов, оборудованные вентиляционными трубами. Учитывая, что шахты канализационных коллекторов могут располагаться в жилых районах, а также в местах отдыха населения, концентрации газовых выбросов от этих объектов не должны превышать нормативные значения.

В связи с участвовавшими жалобами населения в различных районах г.Харькова, институт «УкркоммунНИИпрогресс» провел исследования количественного и качественного состава выбросов шахт канализационных коллекторов. Результаты исследований свидетельствуют о том, что все обследованные шахты являются постоянными источниками загрязнения атмосферы. Основным загрязняющим веществом является метилмеркаптан, концентрации которого в воздухе превышают ПДКн.м. в 100-400 раз. Концентрации сероводорода и аммиака превышают нормы в 10-30 раз.